

آمد و شد از این شهر به آن شهر مثل امروز سهل و آسان نبود و سفر از شهری به شهر دیگر روزها و گاهی ماه‌ها طول می‌کشید. راه رسیدن به مشهد را ضاهم برای زائران غیر ایرانی دور بود و دراز. تغییرات فصلی و ناامنی مسیر هم مشکلات سفر را دوچندان می‌کرد. همه این‌ها دست به دست هم می‌داد تا زوار آمده از سایر بلاد اسلامی، روزهای بیشتری را در این شهر سپری کنند.

تنگناهای مالی زائران راه دور

دشواری‌های سفر و به درازا کشیدن مدت اقامت، زائران بلاد غربیه را با تنگناهای مالی مواجه می‌کرد. این شرایط، واقفان نیک‌اندیش را به این اندیشه وامی‌داشت تا این گروه از زوار را بر سایرین ترجیح دهند و به آنها کمک‌های مالی کنند.

در طول تاریخ حرم مطهر، زوار غیر ایرانی زیادی برای زیارت رهسپار مشهد می‌شدند که غالب جمعیت آنان از میان کشورهای عربی همسایه مانند بحرین، عراق، کویت، عربستان، سوریه و لبنان و... بود. این گروه از زائران هر گاه در طول سفر زیارتی خود با مشکلی مواجه می‌شدند، چاره را در مراجعه به تشکیلات آستان قدس می‌یافتند. آستان نیز دست‌رسانه سینه آنان نمی‌زد و از محل درآمد رقبات موقوفه‌ها، به صورت نقدی و غیر نقدی به آنها کمک می‌کرد.

کمک‌های آستان به اعراب، هم از محل عواید حاصل از موقوفات عمومی و هم موقوفات مختص زائران خارجی، پرداخت می‌شد. نمونه موقوفات عمومی زوار، موقوفه عتیق علی منشی است که در سال ۹۳۱ قمری برای اطعام مساکین و صادرین و واردین وقف شده است. از محل این موقوفه، پرداخت‌هایی هم در وجه زائران عرب خارجی صورت گرفته است. به عنوان نمونه در پنجم محرم سال ۱۲۷۶ قمری مقدار ۵۳۳ من نان توسط میرزا محمد علی تحویل دار آستان قدس به ۵۲ نفر زائر عرب داده شده است (سندش ۱۳۱۰/۱۰۴۳).

از دیگر نمونه موقوفه‌های اختصاصی برای زوار غیر ایرانی نیز می‌توان به موقوفه صفی قلی خان بیگلربیگی اشاره کرد. وی که یکی از رجال دوره

صفوی بود، در سال ۱۰۷۶ قمری تعداد ۱۷۲ باب‌دار و یک باب‌قهوه‌خانه و دو باب‌خانه در محله چهارباغ مشهد و همچنین مزرعه کوچکی در بلوک تبادکان مشهد را برای زائران مستحق به خصوص زوار اهل بحرین که بعد از عتبات عالیات به زیارت روضه مقدسه رضوی می‌آمدند، وقف کرد. در صورت حساب سال‌های ۱۲۵۶ تا ۱۲۶۰ قمری یک مزرعه کوچک و کمک‌های پرداختی به زائران عرب اهل بحرین، کر بلا، نجف، کاظمین، مکه و مدینه ثبت شده است. از جمله سندی با شماره ۳۸۸۲۶ که به پرداخت یک تومان به حاج مصطفی زائر کر بلایی در رجب ۱۲۵۶ قمری و پرداخت دو تومان به حاجی حسن بحرینی در رمضان ۱۲۶۰ قمری اشاره دارد.

در اسناد مربوط به مهمانسرا و دارالشفاء هم نام‌های زائران عربی به چشم می‌خورد. زوار عرب به دلیل بیماری در طول مدت زیارت از خدمات دارالشفاء استفاده می‌کردند. به عنوان مثال در گزارش عملکرد دارالشفاء مربوط به پنجم جمادی الثانی ۱۲۸۷ قمری در میان فهرست نام‌های بیماران به یک زائر عرب نجفی به نام شیخ مهدی اشاره می‌شود که به مدت ۲۶ روز تحت درمان بوده است.

در بسیاری از اسناد آرشیوی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی به کمک‌های صورت گرفته به زوار عرب خارجی اشاره شده است. به طور کلی اسناد مربوط به این نوع کمک‌ها به سه دسته اصلی عریضه، اسناد مالی و توصیه‌نامه‌ها تقسیم می‌شود.

عریضه‌ها

رسم عریضه نویسی در واقع دادن درخواست از سوی یک فرد

